

De halfzijder van zijn mannelijke kant, Theetuin Eemnes 2014 | Maarten Buijs

Een bijzondere Huismus in Eemnes

Maarten Buijs

Op veel terrassen is het een vertrouwd beeld: huismussen die dankzij de kruimelige left-overs op de tafels hun kostje bij elkaar scharrelen. Zo ook die middag in juni 2014 bij de Theetuin in Eemnes. Na een fijne wandeling door de polder zaten wij nog even aan de koffie met appeltaart. Amper was de taart op of er zaten al wat mussen op tafel. Op enig moment bleef er nog één mannetje over dat rustig op de rand van de tafel zat. Na korte tijd keek ik vanuit mijn ooghoek weer naar de mus. Nu zat er een vrouwtje, terwijl het mannetje niet was weggevlogen en er geen andere mus op tafel was geland. Na de eerste reactie ('huh?') nog eens goed gekeken en toen het beestje zich omdraaide was het weer een mannelijke mus. Dat zag er erg bijzonder uit. Verdorie, en juist nu hadden we geen fotoestel bij ons.

Niet geheel toevallig bezochten we korte tijd later opnieuw de Theetuin. Uiteraard ook nu weer koffie met appeltaart, maar deze keer lieten wij extra veel kruimels liggen... Fotoestel binnen handbereik. Na enkele bezoeken van gewone huismussen was het raak. Deze bijzondere Huismus kwam weer langs. Het viel ons op dat het mannelijke kleed wat fletser was dan dat van de andere mannetjes. Het lukte om enkele foto's te maken.

Kleurmutaties

In een nummer van Het Vogeljaar staat een artikel van Hein van Grouw over kleurmutaties bij vogels. Naar aanleiding hiervan had ik hem al eens een mail gestuurd met een foto van een lichte

Huismus. De waarneming in de Theetuin was een reden om hem opnieuw te mailen en te vragen of dit een bekend verschijnsel is en of het wellicht een naam heeft. Zijn antwoord was duidelijk. Meestal worden dergelijke dieren halfzijders genoemd. Gedurende de eerste celdeling na de bevruchting gaat er iets mis waardoor vervolgens de rechter en de linkerzijde verschillend uitgroeien. Vaak gaat het dan om twee verschillende kleuren maar soms, zoals in dit geval, betreft het de geslachten. Na het sturen van enkele foto's suggereerde hij om over deze zeldzame huismus een kort artikeltje te maken, bijvoorbeeld voor Dutch Birding. Dit is er echter niet meer van gekomen.

Het jaar daarop zijn we nog enkele keren in de Theetuin geweest, maar helaas zonder dit bijzondere vogeltje opnieuw te zien.

Samensmelten

In juni 2020 kreeg deze waarneming een staartje. Hein van Grouw was samen met Harvey van Diek bezig met een boek over kleurafwijkingen bij vogels en wilde hierin de foto's van de halfzijder Huismus opnemen. Uiteindelijk is er in hun boek "Zwarte merels witte merels" een verklarend stukje gewijd aan het verschijnsel halfzijder. Het treedt op als twee bevruchte eicellen per ongeluk samensmelten. In plaats van een afzonderlijk mannetje en vrouwtje, groeien ze samen uit tot een vogel met

over de lengte een scheiding tussen twee verschillende kleden. Dit verschijnsel heet officieel bilateraal gynandromorfisme (gyna=vrouwelijk, aner=mannelijk, morfe=vorm) en is de juiste term voor een halfzijder met verschillende geslachtskleden. De term halfzijder wordt meestal gebruikt als een vogel twee zijden met verschillende kleuren heeft, maar dan wel van hetzelfde geslacht is.

Wat de halfzijder huismus in Eemnes betreft merkt hij op dat de zwarte snavel erop duidt dat deze vogel waarschijnlijk iets meer mannelijk is. Vooral op de 'en face' foto's is bij deze Huismus nog een ander verschijnsel te zien. De punt van de snavel buigt zich enigszins naar de vrouwelijke kant. De reden hiervoor is dat de snavel van een vrouwtje iets kleiner is dan die van een mannetje. De snavel groeit aan de mannelijke kant iets groter en dit veroorzaakt bij deze huismus de lichte buiging van de snavelpunt naar de vrouwelijke kant.

Voortplanten

Rest nog de intrigerende vraag of een dergelijke gynandromorph zich kan voortplanten. Bij vrijwel alle vogelsoorten is alleen de linker eierstok ontwikkeld. Als dit volgens National Geographic (zie link) wat betreft verenkleed de vrouwelijke kant is, zou voortplanting mogelijk moeten zijn, mits het dier baltsgedrag vertoont. Hein

De halfzijder recht van voren, Theetuin Eemnes 2014 | Maarten Buijs

van Grouw vermoedt dat de aanwezigheid van testosteron de eierstokken ervan weerhoudt om productief te zijn. In ieder geval lijken alle gynandromorphen die hij heeft gezien altijd 'onzijdig' te zijn. Op internet zijn veel voorbeelden te vinden van halfzijders, vooral van de Rode Kardinaal, met duidelijk verschillend gekleurde zijden (zoek op 'halfsider cardinal(s)'). Dit geldt ook voor grasparkieten, waarbij deze halfzijders uitblinken in verschillende kleuren combinaties ('halfsider parakeet'). De waarneming in Eemnes heeft mij, inmiddels lid van de VWG, wel een soort 'tick' bezorgd. Vooral huismussen probeer ik altijd van twee kanten te bekijken. De kans weer een halfzijder te zien is

te vergelijken met het winnen van de hoofdprijs in de Staatsloterij, maar het zou toch bijzonder zijn er in het jaar van de huismus opnieuw een te zien!

De halfzijder van de vrouwelijk kant, Theetuin Eemnes 2014 | Maarten Buijs

